

Syväluotaukset

Petteri Norring

Eurooppalaiset historiantutkijat nationalismin rautahäkissä¹

Writing the Nation -series. Stefan Berger, Christoph Conrad & Guy P. Marchal (toim.): National Historiographies and the Making of Nation States in the 19th and 20th Century Europe. Palgrave Macmillan 2008–2015. ISBN 978-0-230-50002-0.

Vol 1: Ilaria Porciani & Lutz Raphael (toim.): Atlas of European historiography. The Making of a Profession 1800–2005. Palgrave Macmillan 2010. 187 s. ISBN 978-0-230-50004-4.

Vol 2: Ilaria Porciani & Jo Tollebeek (toim.): Setting the Standards. Institutions, Networks and Communities of National Historiography. Palgrave Macmillan 2012. 436 s. ISBN 978-0-230-50005-1.

Vol 3: Stefan Berger & Chris Lorenz (toim.): The Contested Nation. Ethnicity, Class, Religion and Gender in National Histories. Palgrave Macmillan 2008. 634 s. ISBN 978-0-230-30051-4.

Vol 4: Matthias Middell & Lluís Roura (toim.): Transnational Challenges to National History

Writing. Palgrave Macmillan 2013. 533 s. ISBN 978-0-230-50007-5.

Vol 5: Tibor Frank & Frank Hadler (toim.): Disputed Territories and Shared Pasts. Overlapping National Histories in Modern Europe. Palgrave Macmillan 2011. 430 s. ISBN 978-0-230-50008-2.

Vol 6: Stefan Berger & Chris Lorenz (toim.): Nationalizing the Past. National Historiographies and the Making of Nation States in 19th and 20th Century Europe. Palgrave Macmillan 2010. 529 s. ISBN 978-0-230-23792-6.

Vol 7: R. J. W. Evans & Guy P. Marchal (toim.): The Uses of the Middle Ages in Modern European States. History, Nationhood and the Search for Origins. Palgrave Macmillan 2011. 296 s. ISBN 978-0-230-57602-5.²

Vol 8: Stefan Berger & Christoph Conrad: The Past as History. National Identity and Historical Consciousness in Modern Europe. Palgrave Macmillan 2015. 536 s. ISBN 978-0-230-50009-9.

Lisäosa: Stefan Berger (toim.): Writing the Nation. A Global Perspective. Palgrave Macmillan 2007. 243 s. ISBN 978-0-230-00802-1.

Eurooppalaisen historiantutkimuksen historia paljastaa, miten kansallisen, eurooppalaisen ja globaalien yhteisön väliin jää valitettavan usein yhteen sovittamattomia ristiriitoja. Suurimmak-

FM Petteri Norring on jatko-opiskelijana Helsingin yliopiston Suomen ja Pohjoismaiden historian oppiaineessa. Sähköposti: petteri.norring@helsinki.fi.

1. Kirjoittaja tutkii Eli F. Heckscherin ja Eino Jutikkalan historiankäsitteitä.

2. Ks. myös Eva Ahl-Wariksen arvio tästä teoksesta.

si osaksi ristiriidat syntyivät kansallisen historian repressiivisestä voimasta ja historian läheisestä suhteesta politiikkaan ja kansalliseen identiteettiin. Sata vuotta sitten, ennen Euroopan yhdentymisen synnyttämää painetta eurooppalaisen identiteetin muodostamisesta nämä ristiriidat saivat huomiota, kun romanialaisen historiantutkimuksen kärkinimi Nicolae Iorga (1871–1940) esitelmöi yleisölle vuoden 1913 historian-tutkijoiden maailmankongressissa. Hän kritisoi liian kapeaa kansallista katsetta ja vetosi voimakkaasti kansalliset rajat ylittävän historian-tutkimuksen puolesta.

Kritiikin taustalla oli romanialaisen historiantutkimuksen kehitys edellisten vuosikymmenten aikana. Vaikka historiantutkimus oli tieteellistynyt ja ammattimaistunut vauhdikkaasti, se oli samalla terävöittänyt kansallista paatostaan. Kyse ei kuitenkaan ollut pelkästään romanialaisesta ilmiöstä, vaikka nämä tieteen kehityksen ja kansallistumisen toisiinsa kietoutuneet eurooppalaiset prosessit näkyvät selvästi esimerkiksi Iorgan uraa tarkasteltaessa. Hän työskenteli Bukarestin yliopistossa, jossa oli mukana kehittämässä aiempaa systemaattisempaa alkuperäislähteisiin keskittynyttä historiantutkimusta, standardoimassa tiedettä sekä erottamassa sitä liian romanttisesta nationalistisesta historiankirjoituksesta.

Kansalliset teemat eivät kuitenkaan olleet Iorgalle vieraita. Maailmankongressin aikoihin hänellä oli työn alla Romanian historia, jossa sävy oli vahvan etnis-kulttuurinen, ja hän esitelmöi kongressissa myös Bysantin hengestä ja sen kestävydestä osana romanialaisuutta. Tässä mielessä Iorga on hyvä esimerkki oman aikansa historiantutkijasta, jonka toiminnassa kansallisen historian laatiminen yhdistyi kansainväliseen toimintaan, josta historiantutkimus ammensi oppialan sisäisen dynamiikkansa. Tutkimukselle välttämättömät instituutiot, aikakauskirjojen jäsenyydet ja ennen kaikkea ideat sekä käsitteet liikkuiivat Euroopassa historiantutkijoiden mukana yliopistoista toisiin.

Iorga oli vaikuttanut sekä Pariisissa että Leipzigissa, jossa hän väitteli inspiroituneena Karl Lamprechtin opeista ja synteettisestä historias-ta. Hän keskittyi kansakunnan historian lisäksi nykyäänkin trendikkäisiin paikallisiin ja alueellisiin identiteetteihin ja rikkoi siten – ainakin näennäisesti – mustavalkoista kuvaa kansallisen historian määräävyydestä. Iorga oli kuitenkin Romanian suuruuden jäljillä, ja hänelle suuruus oli jäljitettävissä kansakunnan maailmanhistoriallisesti merkittävästä menneisyydestä, jonka rakentamiseen aineistoja oli kerättävä arkistoit-ta eri puolilta Eurooppaa. Romanian geopolitiittinen rooli oli vahvistunut Kaakkois-Euroopassa vuosien 1912–1913 Balkanin sodassa ja tähän liittyen Iorgan tutkimukset kansallisesta ja kansainvälisestä historiasta vahvistivat poliittista agendaa Romanian suuruudesta ja toisaalta historiantutkimuksen läheistä sidettä kansalliseen projektiin.

Tätä historiantutkimuksen kehityksen ja kansallisvaltion suhdetta viimeisen kahden sadan vuoden ajalta esittelee Euroopan tiedesäätiön rahoittaman laajan tutkimusprojektin³ tuloksena syntynyt kirjasarja *Writing the Nation* (2007–2015). Projektin tavoite on kunnianhimoinen ja moniaalle leviävä. Aluksi tutkijat selvittävät eurooppalaisten kansallisten historiantutkimusten institutionaalista kehitystä yleisellä ja kansallisella tasolla. Tuloksena on mittava ja vertaileva selvitys historiantutkimuksen institutionalisoi-tumisesta ja tutkijoiden professionalisoi-tumisesta (osat I–II). Tämän lisäksi tutkijat käsittelevät kansallisen projektin vaikutusta historiantutkimukseen. Artikkelit kokoavat kansallista historiantutkimusta yhteen ja problematisoivat nationalismia historiantutkimuksen hallitsevana viitekehyksenä tuomalla esiin ylitrajaisen tutkimuksen sekä alueellisten, paikallisten ja toisaalta ti-

3. Representations of the Past. The Writing of National Histories in Nineteenth and Twentieth Century Europe. 2003–2008, <http://www.esf.org/index.php?id=1279> (17.4.2015).

laan liittymättömien (etnisyys, luokka, sukupuoli, uskonto; III–VI) teemojen synnyttämiä ristiriitoja. Näiden aiheiden lisäksi yksi osa käsittelee keskiajan roolia kansallisessa historiassa (VII) ja sarjan viimeinen osa on synteesi projektin tutkimustuloksista. Vallitsevaa eurosentrisyyttä on laimennettu lisäosalla, jossa tutkittavia teemoja sovelletaan tapaustutkimusten avulla maailmanlaajuisesti historian tutkimuksen kehitykseen. Kymmenien tutkijoiden työn tuloksena on laaja, tuhansien sivujen mittainen selonteko kansallisen historian tutkimuksen kehityksestä Euroopassa.

Standardit kansallisten instituutioiden ja suurten kertomusten historiasta

Kirjasarjan laajuutta selittää eurooppalaista historian tutkimusta käsittelevän tutkimuksen vähäisyys. Projektin keskeisenä tavoitteena onkin ollut standardien luominen kansallisten historioiden historiografiselle tutkimukselle. Lähtökohtana on ajatus modernista historian tutkimuksesta erityisenä historiografisena aikakauteena, joka alkoi Reinhart Koselleckin hahmottamasta käsitteiden ajallistamisesta ja *Sattlezeitista* ja jatkui kehityskaarena melkein 1900-luvun loppuun asti. Koselleckin tarkasteleman historiallisen tietoisuuden synnyn lisäksi taustalla vaikuttaa Francois Hartogin tunnettu luonnehdinta modernin historiallisuuden ominaispiirteistä (*modern regime of historicity*) ja niiden murenemisesta postmodernin historiakulttuurin tieltä. Periodin käsitteelle tyypillisesti alku- ja loppupisteet ovat vaikeasti määriteltävissä, mutta tärkeintä on aikakauden olemus, joka määräytyy kansallisen projektin ja historian tutkimuksen kehityksen intiimistä suhteesta. Tämän suhteen ominaispiirteitä ja kehitystä projekti kartoittaa vertailevan ja transnationaalisen tutkimuksen ottein. Menetelmät ovat palkitsevia, koska historian tutkijoiden toiminnassa ja tutkimuksissa yhdistyvät konkreettisesti patrioottiset, poliittiset, ideologiset, kansalliset ja kansainväliset verkostot. Esimerkiksi juuri Iorgan voimakas ja

tuottelias persoona tulee vastaan kirjasarjan useissa osissa. Hänessä tuntuu henkilöityvän erinomaisesti se kansallisten teemojen ja historian tutkimuksen eurooppalaisessa mittakaavassa kansainvälinen ja ylirajainen ulottuvuus, jota teossarja keskittyy kuvaamaan. Olihan Iorga tieteellisen toimintansa lisäksi myös poliittinen henkilö. Sen lisäksi, että hän vahvisti tieteellisiä instituutioita (Kaakkois-Euroopan historiaan keskittynyt tutkimusinstituutti, ISSEE) ja julkaisukanavia (mm. Romanian merkittävin historiallinen aikakauskirja, *Revista istorică*, perustettu vuonna 1915) kansallisen historian tutkimuksen hyväksi, hän oli mukana perustamassa kansallisdemokraattista puoluetta (PND) vuonna 1910 ja toimi myöhemmin Romanian pääministerinä valtion kamppaillessa laman kurimuksessa 1930-luvun alussa.

Kirjasarjan vahvuudet ja heikkoudet johtavat sarjan ytimeen, historian tutkimuksen ja kansallisen projektin vertailevaan tarkasteluun. Kahden ensimmäisen osan tekstit historian tutkimuksen uusista standardeista ovat erinomaisen valaisevia, vaikkakin lyhyitä yhteenvetoja tieteellisten instituutioiden (museot, arkistot, yliopistot, aikakauskirjat, konferenssit) kehityksestä osana kansallisvaltion voimistumista. Kirjoittajat painottavat kulttuurisia siirtymiä sekä muodollisia ja epämuodollisia verkostoja, joissa tutkimusideat ja käytännöt siirtyivät tutkijoiden välityksellä kansakunnista ja kaupungeista toisiin. Artikkelit osoittavat selvästi, että historian tutkimus kehittyi yksilöllisen tutkimustyön lisäksi myös ”kentällä”, jossa tieteilijät olivat jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja loivat normeja erottaakseen amatöörit ammattilaisista ja myydit tieteestä. Vaikka kentän kalkkiviivat eivät määrittäneet pelkästään kansallisesti, nimenomaan kansallisten tiedeinstituutioiden kasvu ja vahvistuminen tekivät historian tutkijoista aikaisempaa vahvempia auktoriteetteja.

Kansainvälisten kollegoiden esimerkki antoi malleja myös kotoiselle toiminnalle, mikä tulee hyvin esiin, kun Claus Møller Jørgensen tarkaste-

lee historiallisten aikakauskirjojen roolia tieteen ja poliittisen keskustelun välineinä. Ne ovat tyypiesimerkki tieteellisen toiminnan muodoista, jotka levisivät kansallisesta tiedeyhteisöstä toiseen. Aikakauskirjan muoto ei sortanut kansallista ideaa. Päinvastoin, poliittisen funktionsa lisäksi aikakauskirjat kehittivät tieteellisiä metodeja, mikä edelleen vahvisti tieteen suhdetta kansalliseen edistykseen. Esimerkki saksalaisen *Historische Zeitschriftin* alkutaipaleelta valaisee historiantutkimuksen ja kansallisen projektin suhdetta. Vuonna 1859 aikakauskirjan ensimmäisen numeron esipuheessa Heinrich von Sybel kirjoitti historismin ehkäisevän historiantutkimuksellisenä näkökulmana 1) feodalismia, joka toi elottomia elementtejä edistykseen elämään, 2) radikalismia, joka haittasi organisaation kehitystä subjektiivisella mielivaltaisuuksella ja 3) vahvaa paavin valtaa, joka alistui kansallisen hengellisen evoluution ylikansallisen kirkon auktoriteettiin. Historiantutkimuksen oikeaoppisten metodien kannattamisen lisäksi panoksena oli selvästi myös kansallisvaltion kehitykselle suotuisten reunaehtojen puolustus ja oikeamielisen poliittisen järjestelmän turvaaminen.

Teossarjan myöhemmät osat keskittyvät historiantutkimusten kansallisten teemojen ”emansipatorisiin ja tuhoaviin” ominaispiirteisiin. Näiden piirteiden analyysissä korostuvat etenkin Chris Lorenzin ja Stefan Bergerin näkemykset, joista varsinkin viimeksi mainitun aikaisempien tutkimusten viitoittama ura kansallisen projektin, historiantutkimuksen ja Euroopan keskinäisestä suhteesta vaikuttaa vahvasti koko teossarjan ilmaisuun. Bergerin ja Lorenzin toimittamat osat esittelevät tapaustutkimuksissa, miten kansallisen, määräävän narratiivin vahvuus on heikentänyt muita kilpailevia suuria narratiiveja. Luokka, uskonto ja etnisuus metatason määräävinä teemoina ovat useimmiten alistuneet osaksi kansallista narratiivia eurooppalaisessa historiantutkimuksessa. Lisäksi kansallisten narratiivien vapauttava ja emansipatorinen potentiaali on peittyntä usein repressiivisten

ilmiöiden synkkiin varjoihin, jolloin esiin ovat nousseet suvaitsemattomuus, väkivalta ja vihanpito ”toiseutta” kohtaan. On kuitenkin tärkeää muistaa, että näin ei ole vain nationalistisessa historiantutkimuksessa, vaan kaikenlainen historiantutkimus pitää sisällään emansipatorisia ja tuhoavia elementtejä, jotka sisältyvät historiantutkijoiden käyttämiin käsitteisiin, luokitteluihin ja retorisiin välineisiin.

Historiantutkimuksen tieteellistyminen ei hillinnyt kansallista projektia. Metodit systematisoitiivat ja menneisyyttä koskeva tieto tarkentui, joten historiantutkijoiden arvo yhteiskunnallisina asiantuntijoina vahvistui entisestään. Uudet ja vankemmat tieteelliset metodit tekivät historiantutkijoista auktoriteetteina raskasteoisempia, mikä antoi myös kansallisen historian tutkimustuloksille uudenlaista vaikutusvaltaa. Teossarja tarkastelee kansallisen historian tutkimista tieteentutkimuksen nykyisten painotusten mukaisesti performatiivisena toimintana, jota historiantutkijat tekivät nationalismin rautahäkin sisältä. Esimerkiksi Jo Tollebeekin mukaan juuri kansalliset aiheet, eivät tieteelliset verkostot ja instituutiot, lähensivät historiantutkijoita toisiinsa ja sitä kautta syntyneet instituutiot antoivat historiantutkijoille uudenlaisen auktoriteettiaseman menneisyyteen ja kansallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Tämän kehämäisen ja relevantin kaksoisprosessin valaisu on teossarjalle suureksi ansioksi, vaikka välillä lähtökohtien, historiallisen kontekstin ja tutkimustulosten seuraaminen ja erottaminen toisistaan onkin haastavaa. Kansallinen politiikka, historiantutkijoiden yhteiskunnallinen toiminta ja tutkijoiden näkemyksiin vaikuttava kansallinen määräävä narratiivi liittyvät niin elimellisesti yhteen, että niiden keskinäiset vaikutussuhteet jäävät roikkumaan ilmaan. Se johtuu siitä, että historiantutkimuksen lisäksi myös kansallisvaltiot ja kansallinen ajattelu kehittyivät ja muuttivat muotoaan tarkasteluajankohtana. Samaan aikaan kun kansalliset historiantutkimukset insitutionalisoiutuivat Euroopassa 1800-

ja 1900-luvulla yhden, oppihistoriallisesti ainutkertaisen ja pitkän ajanjakson aikana, myös nationalismi ja kansallisvaltioiden sosioekonominen kehitys olivat dynaamisia ilmiöitä omine vääntövoimineen ja paikallisine muotoineen. Koska kansallisella ilmiöllä tarkoitetaan kirjasarjan artikkeleissa useita eri asioita, kansallinen ulottuvuus päättyy historian tutkimuksessa kaikialle. Kyse voi olla esimerkiksi oppihistoriallisista merkkiteoksista, joissa keskiössä ovat kansakunnan suuret ihmiset tai itse valtio. Toisaalta kansallinen on abstraktimpi taso, johon kuuluu kaikki sellaiset tutkimukset, joissa kansakunnan historia on olennaisessa osassa. Kolmanneksi kansallisella viitataan jatkuvasti Lyotardin ajatusten hengessä suuriin tai määrääviin kertomuksiin.

Parin sadan vuoden mittainen tarkasteluväli paljastaa trendejä Euroopan mittakaavassa. Nationalistisen tutkimuksen huippuaika asettuu ensimmäisen maailmansodan jälkeiseen yhteiskunnalliseen kuohuntaan. Kuten niin monella elämän alueella, myös historian tutkimuksessa eräänlaista tasaantumista tapahtui vasta toisen maailmansodan jälkeen. Silloin kansalliset kertomukset vakiintuivat, mutta kansallisen teeman määräävyys ei menettänyt otettaan, vaikka holokaustin äärimmäisyys räjäytti nationalististen narratiivien tuhovoiman myös tiedeyhteisön kasvoille. Nykyistä tilannetta hallitsee tekijöiden mukaan kaksi tendenssiä. Yhtäältä nationalistisen historian uusi aalto on ollut liikkeellä entisten sosialististen valtioiden kirjoittaessa uudestaan valtiollista historiaansa kylmän sodan jälkeisessä geopolittisessä ilmastossa. Toisaalta Euroopan yhdentymisen on johtanut kansallisen historian ja eurooppalaisen identiteetin törmäyskurssille, sillä eurooppalainen identiteetti vaatii toimiakseen harmonisempaa menneisyyden käyttöä verrattuna kansallisvaltioiden historiaan, jotka ovat jäsentäneet historiansa kilpajuoksuksi ja kahnauksiksi naapurivaltioiden kanssa. Ylikansallinen eurooppalainen identiteetti ei sovi saumattomasti yhteen kansallisen

historiantutkimuksen olennaisen tehtävän, yhteisön vakauttamisen, kanssa. Samalla, kuten sarjan lisäosasta selviää, juuri yhteisön vakauttaminen ja alkuperän myytin vetovoima ovat tehneet kansallisesta historiantutkimuksesta globaalin ilmiön. Myös suuren yleisön ja tutkijoiden suhde on muuttunut. Kansalliset ja nationalistisetkin tarinat ovat suosittuja historian harastajien parissa, mutta samanaikaisesti ammattihistorioitsijat haastavat akateemisissa analyysissä nationalistisia vinoumia teoreettisella moniäänisyydellä, ylijalaisilla näkökulmilla ja vertailuilla, joista esimerkiksi tämän projektin tutkimukset ovat esimerkkejä.

Tutkimusaiheen kannalta on välttämätöntä, että artikkeleissa liikutaan yksityisen ja yleisen välillä. Tämän lisäksi alueellisten ja paikallisten ulottuvuuksien hankauspinta kansallisen historian kanssa nousee vahvasti esiin. Kartaston ja sieltä löytyvien taulukoiden avulla saa nopeasti käsityksen instituutioiden, oppituolien ja arkistojen määrän kasvusta, kansallisista eroista ja toisaalta historiantutkimuksen miesvaltaisuudesta. Myös alueelliset vertailut rautaesiripun jakaman idän ja lännen välillä sekä rajoihin liittyvät konfliktit saavat paljon huomiota. Ilkka Liikanen käsittelee Suomen itärajan roolia osana 1900-luvun suomalaisten historiantutkijoiden kiistoja ja osoittaa, että rajan käsite ja sen funktio suomalaisuuden määrittäjänä on ollut koko ajan tiedeyhteisön sisällä kiistelty, eikä yksinomaan nationalististen äänenpainojen sävyttämä. Esimerkiksi Jalmari Jaakkolan käsitykset valtakunnan rajoista ja geopolitiikasta eivät olleet pelkästään nationalistista voimapuhetta, vaan ne olivat myös osa geopolitiikan, historian ja maantieteen kansainvälistä oppihistoriallista kehitystä, jolla oli vahva side ajan poliittisiin ilmiöihin. Se, mikä nykyajan perspektiivistä saattaa näyttytyä kärkeväna kansallisena retoriikkana, tulee esiin monivivahteisempänä ilmiönä aikakauden ylijalaisen tieteellisen keskustelun kehityksessä.

Rajakiistojen lisäksi kansalliset tarinat ovat kamppailleet Euroopassa alueellisten identiteet-

tien kanssa. Esimerkiksi Transilvanian rooli kiisteltynä alueena selventää alueellisen identiteetin ja historian tutkimuksen limittymistä, sillä Transilvania on ollut merkittävä sekä unkarilaisessa että romanialaisessa historiallisessa identiteetissä ja länsieurooppalaisissa mielissä se on saanut myyttisiä piirteitä kreivi Draculan eksoottisena kotipaikkana ja eurooppalaisena rajaseutuna. Keisarikuntien hajoamisen myötä alueen geopoliittinen asema oli vahvasti politisoitunut. Iorga puolusti tiukasti alueen romanialaisuutta, sillä hänelle Transilvanian sielu oli romanialainen. Keskiajan käyttöä kansallisissa historioissa esittelevissä artikkeleissa todetaankin, että historian tutkijat olivat usein valmiita etsimään nykyisen kansakuntansa rajojen legitimizeettiä kaukaisista ajoista vahvistaakseen oman auktoriteettinsa lisäksi myös kansakunnan poliittisia pyrkimyksiä. Samalla verraten kaukaisen menneisyyden tutkiminen, kuten Derek Fewster osoittaa artikkelissaan Suomen historiasta ja varhaiskeskiajan perinnöstä, muuttuu alkuperän etsimiseksi. Kansallisen historian pitkät linjat hyödyntävätkin nationalismiin tutkijoille tuttua alkuperän etnistä ja ideologista myyttiä. Historiallinen identiteetti on toki vain osa yhteisön identiteettiä, mutta kansallisvaltion ja yhteiskunnan välisessä merkitysavaruudessa historiallinen jatkumo on paljon vartijana yhteisön olemäkemäkerrellisenä punaisena lankana.

Ohittamaton teossarja kansallisten historian tutkimusten Euroopasta

Yleiseurooppalaisen teossarjan olemus nousee esiin siinä, että useimmat artikkelit pikemminkin toteavat historian tutkimuksen ja kansallisen projektin suhteen sen sijaan, että esittelisivät tällaiset huomiot systemaattisen analyysin tuloksena. Teossarjan useat artikkelit ovat rajallisen ilmaisumuotonsa vankeja ja kun vielä lisätään, että näissä teoksissa yksi artikkeli saattaa sisältää suuren määrän tietoa erilaisista kansallisista historia-kulttuureista, tyyli ja tulos on paikoitellen väistämättäkin yleistämiseen kallistuvaa se-

lostusta. Tästä on osoituksena pohjoismaista kansallista historian tutkimusta analysoiva artikkeli, jossa neljä kirjoittajaa käy vauhdikkaasti läpi pohjoismaisen ja Pohjoismaihin kuuluvien yhteiskuntien historian tutkimuksen kehitystä parin sadan vuoden ajalta. Toisaalta teossarjan lähestymistapa lukemattomine esimerkkeineen erilaisista kansallisista tutkimusperinteistä vahvistaa käsitystä kansallisen projektin ja historian tutkimuksen monimuotoisuudesta eurooppalaisessa viitekehyksessä. Silti, historian tutkimusta analysoidaan liian harvoin siten, että lukijalle annettaisiin mahdollisuus nähdä määrävien kansallisten narratiivien olemus niille ominaisessa esiintymisympäristössä eli historian tutkimuksessa.

Kiteytys *Writing the Nation* -sarjan tuloksista eurooppalaisella tasolla on, että historian tutkimuksen rooli on ollut vahva yhteiskunnan sisäisen olemuksen kansallistamisessa, mutta tämän lisäksi tutkijat ovat asettaneet toiminnallaan ja tutkimuksillaan oman yhteiskuntansa osaksi eurooppalaista tai globaalia kansojen yhteisöä. Teossarja ottaa nämä molemmat seikat lähtökohtaisesti huomioon, mutta keskittyy sisäisten kansallisten traditioiden syntyprosessin tarkasteluun niin vahvasti, että jälkimmäiseen prosessiin olennaisesti liittyvä globaalin kapitalistisen markkinatalouden historia jää vähälle huomiolle. Kansallisvaltion kehityksen ja tarkasteluajan kohtana globalisoituvan kapitalismin yhteyttä ei problematisoida riittävästi kirjasarjassa, mikä tuntuu ratkaisuna kummalliselta, sillä kansallisvaltion kehitys ja modernisaatio viimeisen kahden sadan vuoden aikana on liittynyt erottamattomasti taloudellisiin ilmiöihin. Kansallisvaltion rinnakkaisilmiöksi voitaisiinkin ajatella alati muuttuvasta olomuodostaan huolimatta kapitalistinen markkinatalous, ei niinkään jokin toinen alueellinen kokonaisuus tai ylijarjaisesti harjoitettu kansallisen projektin metodologinen kriittikki. Kapitalistisen markkinatalouden historiallisen ilmiön avulla olisi mahdollista tarttua metodologisen nationalismiin haasteeseen ja

kansallisen historiantutkimuksen analyysin keskiöön nousisi muun muassa Christopher L. Hillin tarkastelema paradoksi kansallisen yhteisön sulkeutuneen olemuksen ja alati rajoja ylittävän kapitalismin samanaikaisuudesta ja toisiinsa kietoutumisesta.⁴ Jos tuo paradoksi hyväksyttäisiin modernin eurooppalaisen historiantutkimuksen analyysin lähtökohdaksi, kapitalismin ja markkinatalouden historia tarjoaisi kansallisvaltion modernille historialle viitekehysten, joka liittyy siihen olennaisesti, mutta ei palaudu selitettävänä tekijänä kansalliseen olemukseen liian yksioikoisesti.

Iorgalle kansalliset konfliktit kärjistyivät lopulta kuolettavasti, kun rautakaartin jäsenet murhasivat hänet vuonna 1940. Kuolemansa jälkeen Iorga vaipui hieman unohduksiin, mutta nousi uuteen kansalliseen arvostukseen Ceaușescun hallituskaudella, jolloin poliittisen yhteisön legitimointi vaati kansallisen historian juurevuutta. Nykyään Iorgan perintö on tieteellisen ja poliittisen kuvaston lisäksi osa markkinataloutta, sillä hänen auktoriteettinsa jyrkävähahmo on ollut leun setelissä jo vuosikymmenen ajan. Tämä ulottuvuus hänen perinnöstään tulee kuitenkin muuttamaan Romanian ottaessa euron käyttöön vuonna 2019. Iorgan kuva katoaa setelistä, mikä kuvaa omalla tavallaan *Writing the Nation* -projektin keskeistä tutkimusteemaa historiantutkijoista osana eurooppalaisen ja kansallisen identiteettikuvaston välistä kilpailua, jossa myös globaalilla markkinataloudella on oma vaikuttava roolinsa.

Tutkimusprojekti pyrki asettamaan standardit eurooppalaisen kansallisen historiantutkimuksen analyysille. Tähän tavoitteeseen nähden teokset ovat näkökulmaltaan liian yksipuolisia, vaikka onnistuvatkin luomaan institutionaalisen muotokuvan modernista eurooppalaisesta historioitsijasta. Kansallinen näkökulma vie tilaa

historiantutkimuksen tieteenfilosofisilta ilmiöiltä, minkä vuoksi teossarjan rinnalla kannattaa tutustua esimerkiksi Aviezer Tuckerin toimittamaan teokseen *A Companion to the Philosophy of History and Historiography*, joka täydentää *Writing the Nation* -projektin näkökulmia historiantutkimuksen ymmärtämisestä.⁵ Yhdessä ne tarjoavat oivan johdannon historiantutkimuksen historiasta ja sen tutkimisesta kiinnostuneille. Euroopan eri alueiden ja valtioiden historiografisen kehityksen kerääminen yhteen sarjaan on silti ohittamaton merkkitapaus ja edesauttaa vastaisuudessa tärkeitä kansainvälisiä vertailuja sekä oman kansallisen historiallisen perinteen suhteuttamista laajempaan kokonaisuuteen. Konfliktien, historiantutkimuksen ja kansallisen projektin analyysi on välttämätöntä ja hyödyllistä kaikille eurooppalaisille, jotta menneisyys, kollektiivinen muisti ja historiantutkimus eivät olisi liian helposti muokattavissa vihanpidon ja sortamisen välineiksi poliittisissa kiistoissa. Teossarja, kuten myös Timothy Snyder uusimmassa teoksessaan *Black Earth*, tuo esiin sen, että tieteellisten ja poliittisten ongelmien ratkaiseminen on pidettävä erillään, vaikka niiden teemat limittyvätkin jatkuvasti keskenään.⁶ Historiantutkijoiden tehtävä tässä kuviossa on astua ulos rautahäkistä ja tutkia menneisyyttä monimuotoisesti ja esitellä tutkimustulokset yleisölle kansallisen, kansainvälisen, globaalin ja paikallisen muutoksen jäsentämänä.

4. Christopher L. Hill, *National History and the World of Nations. Capital, State, and the Rhetoric of History in Japan, France, and the United States*. Duke University Press 2008.

5. Aviezer Tucker (toim.) *A Companion to the Philosophy of History and Historiography*. Blackwell Companions to Philosophy 41. Blackwell 2008.

6. Timothy Snyder, *Black Earth. The Holocaust as History and Warning*. Tim Duggan Books 2015.